

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра мовної підготовки

МОВА І ПРАВО:
ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗУМІННЯ,
ТЛУМАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА

Матеріали студентсько-курсантського круглого столу
(04 березня 2025 року)

Одеса
2025

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

МОВА І ПРАВО:
ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗУМІННЯ,
ТЛУМАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА

Матеріали студентсько-курсантського круглого столу
(04 березня 2025 року)

Одеса – 2025

УДК: 811.161.2:372.461

ОРГКОМІТЕТ КРУГЛОГО СТОЛУ

Голова:

Корнієнко М.В., т.в.о. першого проректора Одеського державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор

Члени оргкомітету:

Домброван Н.В., начальник відділу організації наукової роботи, к.ю.н., доцент

Подлісецька О.О., доцент кафедри мовної підготовки, к.філол.н., доцент

Ситько О.М., завідувач кафедри мовної підготовки, к.філол.н., доцент

Тягнирядно Є.В., доцент кафедри мовної підготовки, к.пед.н., доцент

Шаповаленко Н.М., доцент кафедри мовної підготовки, к.філол.н., доцент

Мова і право: лінгвістичний аспект розуміння, тлумачення та застосування права: матеріали міжвузівського круглого столу (04 березня 2025 року)/ — Одеса: ОДУВС, 2025. — 166 с.

ВПЛИВ МОВИ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Федорчак Дар'я

студентка 1-го курсу Інституту права та безпеки

Науковий керівник: **Шаповаленко Надія**

к.філол.н., доцент, доцент кафедри мовної підготовки
Одеський державний університет внутрішніх справ

Правосвідомість суспільства формується під впливом багатьох факторів: історичних, соціальних, економічних, культурних. Однак центральним елементом цього процесу є мова, яка є не лише засобом комунікації, а й способом вираження правових норм та цінностей. Саме через мову громадяни взаємодіють із правовою системою, отримують інформацію про свої права та обов'язки, інтерпретують закони та судові рішення.

Актуальність дослідження впливу мови на формування правосвідомості зумовлена сучасними тенденціями демократизації суспільства, необхідністю підвищення рівня правової грамотності населення та адаптації законодавчої мови до потреб громадян. У цьому контексті постає питання мовної доступності права: наскільки зрозумілою є юридична мова для пересічного громадянина, як впливає державна мова на розвиток правової культури та які мовні фактори можуть сприяти або, навпаки, перешкоджати формуванню правосвідомості. Мова є одним із головних механізмів соціалізації особистості, а правосвідомість формується у процесі взаємодії індивіда з правовою реальністю через мовні конструкції, що відображають правові поняття та категорії. Юридична термінологія є носієм правових норм і принципів, визначає правовий статус особи, окреслює межі її прав і обов'язків. Якщо правова інформація подається зрозумілою та доступною мовою, це сприяє формуванню у громадян усвідомленого ставлення до закону, підвищує рівень правової культури, зменшує ризики правопорушень.

Державна мова відіграє особливу роль у правовій сфері, адже саме нею ухвалюються законодавчі акти, ведеться офіційне судочинство, здійснюється правозастосовна діяльність. У країнах, де державна мова є основним засобом комунікації в правовій системі, спостерігається вищий рівень правової усвідомленості

громадян. Це пояснюється тим, що людина, яка отримує юридичну інформацію рідною мовою, краще її сприймає, розуміє і може ефективніше реалізовувати свої права. Водночас проблема полягає в тому, що юридична мова часто є надто складною, перевантаженою спеціальною термінологією, що ускладнює її розуміння широкими верствами населення. Ця проблема характерна для багатьох країн, де законодавство формулюється занадто технічною мовою, що створює бар'єри між правовою системою та громадянами. Тому важливим завданням правотворчих органів є адаптація законодавчих текстів до рівня сприйняття громадян, використання зрозумілих формулювань, пояснення ключових правових понять.

Юридична термінологія та права грамотність

Рівень правосвідомості суспільства безпосередньо залежить від того, наскільки зрозумілою є юридична мова. Складність термінології може спричинити відчуження громадян від правової системи, формування правового нігілізму, недовіру до судових та правоохоронних органів. Коли людина не розуміє законів, вона сприймає їх як щось абстрактне, що не має відношення до її повсякденного життя, що, у свою чергу, знижує рівень правослухняності.

Один із найважливіших аспектів розвитку правової культури – це спрощення та доступність юридичної мови. У деяких країнах, наприклад, у Великій Британії, США, Канаді, існують ініціативи щодо спрощення правничої мови (plain language), які передбачають використання простіших конструкцій, пояснення термінів у доступній формі, уникнення складних граматичних зворотів. Така практика може бути корисною і для України, адже вона сприятиме покращенню комунікації між державою та громадянами, підвищенню рівня довіри до правових інститутів.

Також важливим є питання навчання правової термінології. У закладах освіти слід більше уваги приділяти правовій грамотності, поясненню основних юридичних понять, розвитку навичок тлумачення законодавчих норм. Це дозволить підвищити рівень правової культури молоді, сприятиме формуванню відповідального ставлення до закону, допоможе уникати правових помилок у майбутньому.

Мова є не лише засобом передачі правових норм, а й інструментом правотворчості та правозастосування. Від точності формулювань у законодавчих актах залежить їхня ефективність та

можливість однозначного тлумачення. Нечітко сформульовані закони можуть спричиняти юридичні колізії, неоднозначне трактування норм, що ускладнює їх застосування на практиці. У судочинстві мова також відіграє важливу роль, оскільки саме через неї здійснюється правова аргументація, встановлення фактів, ухвалення рішень. Використання нечітких або незрозумілих формулювань може призводити до помилкових рішень, а також створювати можливості для маніпуляцій у правовій сфері.

Мова є потужним інструментом формування правосвідомості суспільства, оскільки вона забезпечує передачу правових норм, їхнє розуміння та застосування. Від рівня доступності юридичної мови залежить правова грамотність громадян, їхня готовність дотримуватися закону, рівень довіри до державних інститутів. Удосконалення юридичної термінології, адаптація правових текстів до потреб суспільства та впровадження освітніх ініціатив у сфері правової грамотності сприятимуть розвитку правової культури та підвищенню ефективності правозастосування.

Література

1. Дерещ В. С. Юридична лінгвістика в Україні: здобутки та перспективи. Міждисциплінарні наукові дослідження: особливості та тенденції. Т. 4. 2020. С. 133–135.
2. Карпенко Ю. О. Мовознавство. Українська мова: Енциклопедія. 3-є вид., зі змінами і доповненнями. Київ. 2017. С. 381.
3. Мінченко О. В. Юридико-лінгвістична теорія як складова загальнотеоретичної правничої науки: пропедевтичний аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право. Т. 63. 2021. С. 22–26

Наукове видання

МОВА І ПРАВО:
ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗУМІННЯ,
ТЛУМАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА

Матеріали студентсько-курсантського круглого столу
(04 березня 2025 року)

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей,
які суттєво перевищували пропоновані обсяги.

Підписано до друку 04.03.2025. Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Гарнітура «TimesNewRoman». Друк цифровий.

Ум. друк .арк. 9.59. Обл.вид.арк 8.46.

Наклад 5 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.